

Halanga fakangāue malaga

PEPA NGĀUE 'A E FĀNAU AKO'

Tertiary Education
Commission
Te Amorangi Mātauranga Matua

tahatū®
Career Navigator

Contents

Hokohoko

Ko hoku halanga fakangāue ´	2
Ko ´eku fononga ´	3
Ko honau fononga´anga ´	4
Ko hoku fa´ifa´itaki´anga	5
Ko hoku ngaahi ´ulungaanga fakafo´ituitui ´	6
Ko hoku fakamalumu´anga ´	7
Ko hoku māmani ´	7
Ko hoku ngaahi manako ´	8
Ko hoku ngaahi manako ´	9
Ko e Ngaaghi ngāue ´oku ou faka´amu ki ai ´	10
Ko e ngāue ´oku ou sai´ia taha ai ´	11
Ko hoku taimi ´	12
Ko ´eku ngaahi fili ´	13
Ko hoku kaha´u ´	14
Ko ´eku palani ´	15
Ko ´etau palani ´	16
Ko ´eku ngaahi fakamatala ´	17
Ngāue ki ai	18

**"Kumi ha fale´i ke ma´u
ha ola lelei."**

Ko hoku halanga fakangāue

‘Oku fakatahataha’i mai ‘e he halanga fakangāue’ ‘a e kotoa ‘o e ngaahi a’usia ‘oku ma’u ‘e ha tokotaha lolotonga ‘o ‘ene mo’ui’: mo’ui fakafāмили’, fakakaungāme’a’, fakakomiunitii’, ngaahi fili fekau’aki mo e mālōloo’, ngāue’ mo e ako’. Ko e ngaahi a’usia’ ni te nau fakafōtunga ‘a e ngaahi me’a ‘oku fakamahu’ing’i ‘e ha tokotaha pea tokonia ai ‘enau ma’u ko ia ‘o ha ngaahi pōto’i me’a fo’ou.

Komiunitii’

Ko ha tokoni fakafo’ituitui ki he komiunitii’, ‘o hangē ko e ngāue’ofa ki ha kautaha ‘oku ‘ikai fakataumu’a ke ma’u ha tupu, siasi.

Ngaahi polokalama fakafonua pe fakalaumālie

‘E tokoni eni ke ke mahino’i ‘a e kehekehe ‘a e ngaahi fakakaukau’, founa ngāue’, feohi mo e fengāue’aki ‘a e kakai’.

Ngaahi manako’

Ngaahi me’a ‘oku’ ke fiefia ke fakamoleki ho taimi’ mo e ivi’ ki ai’, hangē ko e sipoti’, musika’, saienisi’, lau tohi’ mo hono ohi mo tauhi ‘o e fanga monumanu’.

Ako’

Fa’ahinga faingamālie ako pē hangē ko e ako’, ako musika’ mo e ako fakafaiako’.

Ngaahi fatongia ‘o e mo’ui’

Ngaahi fatongia ‘oku feliliuaki lolotonga ‘a e mo’ui’ hangē ko e fānau, hoko ko ha mātu’a, kau tauhi pe hoko ko ha tokotaha ngāue.

Ngāue totongi

Ngāue fakataimi, ngāue taimi kakato, ngāue tu’uma’u, ngāue pē kiate kita, ngāue fakataimi pe aleapau.

Taukei fakangāue

Ngāue fakataimi, ngāue taimi kakato, ngāue tu’uma’u, ngāue pē kiate kita, ngāue fakataimi pe aleapau.

Ko 'eku fononga'

'Oku 'i ai ha'o taumu'a? 'Oku 'oatu ha ngaahi sitepu 'i he tohi ngāue' ni ke tokoni'i koe 'i ho'o palani 'a ho'o fononga fakangāue'.

1. Ako mei' ha ni'ihiki kehe

Ko e hā 'a e halanga kuo fou ai ha taha kehe 'i ho fāmili? Ko e hā 'a e me'a 'oku' ke manumanumelie'ia ai 'i ha kakai kehe?

Fai eni 'i he konga ko ia ko e: Ko honau fononga'angá, Ko hoku fa'ifa'itaki'anga'

2. 'Ilo'i koe

Fakakaukau ki ho ngaahi mālohinga', ngaahi manako', 'ulungaanga fakafonua' mo e ngaahi me'a 'oku' ne faka'ai'ai koe'.

Fai eni 'i he konga ko ia ko e: Ko hoku fakamalumu'anga', Ko hoku ngaahi 'ulungaanga fakafo'ituitui', Ko hoku ngaahi manako'

3. Fekumi ki ho'o ngaahi manako'

Fakakaukau ki ha me'a te ke ala manako ke fai ko ha'o ngāue.

Fai eni 'i he konga ko ia ko e: Ko e ngaahi ngāue 'oku ou faka'amu ki ai', Ko e ngāue 'oku ou sai'ia taha ai'

4. Fakahoko ia

Vakai ki he me'a 'oku' ke fai 'i he taimi ni', pea hoko atu ki he me'a faingata'a' – ko e hā 'a e me'a 'oku' ke fiema'u ke ke hoko atu ki ai'.

Fai eni 'i he konga ko ia ko e: Ko hoku taimi', Ko 'eku ngaahi fili', Ko hoku kaha'u'

5. Nofo ki ho hala'

Siofi 'a ho'o ngaahi taumu'a'. Talanoa ki ai mo e tokotaha fale'i fakangāue 'i ho'o 'apiako', faiako', tokotaha fale'i', taki to'utupu', ngaahi kaungāme'a' mo e fāmili'.

Fai eni 'i he konga ko ia ko e: Ko 'eku palani', Ko 'etau palani'

6. Ngaahi talanoa fakalotolahi

'E lava ke ke vakai ki ha ngaahi vitiō kehekehe 'e 200 tupu fekau'aki mo ha faingmālie ngāue pea mo ha ni'ihiki kuo nau vahevahe 'enau ngaahi a'usia'.

Vakai ki he uepisaiti: tahatu.govt.nz/work/explore-career-ideas

Ko honau fononga'anga'

'Oku pukepuke 'e he kakai matu'outu'a ange' 'a e 'ilo mo e hisitōlia 'o ha fāmili. 'E ala 'omi 'e honau poto' mo 'enau a'usia' ha founa vakai fo'ou ki ho'o fononga'. Faka'eke'eke ha taha 'o e kau mēmipa matu'otu'a 'o ho fāmili' ke tākiekina 'a e fononga' ni.

Ko e hala ne nau foua'

Ko e hā ha ngaahi lavame'a na'a nau laukau'aki?

Ko e ngaahi potutahi ne nau folaua'

Ko e hā 'a e me'a na'e pau ke nau fai ke ma'u ai 'a e ngaahi 'ilo mo e taukei na'a nau fiema'u?

Ko e ngaahi mo'unga ne nau kaka ai'

Ko e hā 'a e me'a kuo nau ikuna'i' ke nau a'u ai ki he tu'unga 'oku nau 'i ai?

Ko hoku fa'ifa'itaki'anga

Ngaahi me'a 'oku fakamahu'inga'i ke mo'ui'aki

1. Fakakaukau ki ha tokotaha 'oku' ke faka'apa'apa'i pe manumanumelie'ia ai. 'E ala hoko 'a e tokotaha' ni ko ha tokotaha ongoongoa, tokotaha 'i ho fāmili', pe ko ha kaungāme'a.

-
2. Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku fakamahu'inga'i, tui ki ai mo mo'ui'aki 'e he tokotaha ko ia 'oku' ke manumanumelie'ia ai mo faka'apa'apa'i? Tohi'i hifo 'i lalo ha ngaahi me'a te ne ala fakamatala'i 'a e ngaahi me'a lelei taha fekau'aki mo ia'.

-
3. Ko e hā 'a e 'uhinga 'oku hanga ai 'e he ngaahi me'a mahu'inga' ni 'o ai 'a e tokotaha' ni ke mahulu hake?

Ko hoku ngaahi 'ulungaanga fakafo'ituitui'

Ko e 'ulungaanga fakafo'ituitui' 'oku' ne fa'u ho natula'. Faka'ilonga'i 'a e ngaahi me'a 'oku' ne fakamatala'i lelei taha ko koe.

Ofe'i ngofua	Anga fakafaingofua	Fa'a kātaki
Ta'eilifia	Fakakaungāme'a	Anga lelei
Tō'onga mokomoko	Fakaoli	Nima poto
Tokanga	Nima homo	Tauhi taimi
Natula 'ofa	Anga malū	Falala'anga
Lototo'a	Ngāue mālohi	Tauhi fatongia
Tokangaekina e ni'ihi kehe'	Faitotonu	'Ikai mo'ui fakafalala
Fetokoni'aki	Fakakaukau fo'ou	Fakapotopoto
'Atamai'ia	Anga 'ofa	Anga fakaalaala
Faka'apa'apa'ia	Faitōnunga	Fakamātoato
Ta'efie'unua	Tauhi founa	Anga fakakaungāme'a
'Atamai/Nima vave	Fakatokanga-me'a	Kātekina
Ivi'ia	Maau	Ala falala'anga
Vēkeveke	Fakakaungāme'a ngofua	

Fakakaukau leva ki ha ngaahi taimi na'a' ke fakae'a ai 'a e ngaahi 'ulungaanga' ni.

Ko hoku 'ulungaanga fakafo'ituitui'

Founa na'a' ku fakae'a ai 'a e ngaahi 'ulungaanga' ni

Ko hoku fakamalumu'anga

Ngaahi me'a lelei 'i he'eku mo'ui

Tā pe tohi'i 'i he sila 'a e ngaahi me'a ko 'eni', taki taha 'i he ngaahi konga kehekehe 'o e sila':

- Ngaahi faka'ilonga mo e ngaahi makamaile 'oku' nau fakahaa'i ho 'ulungāanga fakafonua'
- Kakai mahu'inga 'i ho'o mo'ui'
- Kakai 'e toko tolu 'oku' ke manumanumelie'ia lahi taha ai'. Ko e hā hono 'uhinga?
- Ko ha mōmeniti fakafiefia pe laukau'anga 'i ho'o mo'ui'.

My world

Ko hoku māmani

'E tokoni 'a e fekumi' ke ke vakai'i ha ngaahi halanga fakangāue kehekehe, 'ilo ai ki ha polokalama ako pe ako fakangāue fe'unga, tohi kole ki ha fo'i ngāue tu'upau, pe 'ilo ai ha ngāue'anga tuha mo koe.

Vakai'i mo lau

Vakai ki he ngaahi uepisaiti mo e ngaahi ako ma'olunga 'oku nau fakahoko 'a e ngaahi fakatoto pe fekumi', ngaahi ako ngāue' mo e ngaahi kautaha ako ngāue', ngaahi kautaha tokoni ki he kumi ngāue' pe mo ha ni'ihī 'e lava ke hoko ko ha'o pule ngāue 'i he kaha'u'.

Vakai ki he ngaahi vitiō 'i he 'initaneti' fekau'aki mo e kumi ngāue' mo e ngaahi ngāue pau 'oku' ke fakakaukau ki ai'.

Talanoa

Talanoa ki he kakai kuo nau 'osi fai 'a e ngāue pe polokalama ako 'oku ke sai'ia ai'.

Telefoni ki ha ngaahi ngāue'anga te nau ala fakangāue'i ha kakai 'o 'eke pe ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku nau siofi 'i he taimi 'oku nau fakangāue'i ai ha kakai fo'ou.

'E ala tokoni atu ho fāfāmi', kau tauhi', kau faiako', kau fale'i fakangāue' mo ha ni'ihī kehe

ke kumi ha ngaahi polokalama ako pe ngaahi ngāue 'e fe'unga mo ho ngaahi mālohinga' mo ho ngaahi manako'.

'Alu

'Alu ki he kautaha ako fakangāue'. Fe'iloaki mo e kau tiuta' mo sio ki he ngaahi nāunau fakangāue'.

'Alu ki he ngaahi faka'ali'ali fakangāue' pe ngaahi faka'ali'ali ki he ngaahi ngāue'anga' ke fakalahi 'a ho'o 'ilo' fekau'aki mo ha ngaahi halanga ngāue kehekehe.

'Alu ki ha ngāue'anga 'oku' ke manako ai 'o kole ke ke sio 'i he 'enau ngāue'anga'.

Kau atu

Kau atu 'i ha ngaahi ngāue 'ofa, ngaahi polokalama fakataukey ngāue, pe ngaahi poloseki manakoa pe ngaahi me'a 'oku fakahoko 'i ho'o ngāue'anga'.

Ki he ngaahi fakaikiiki', vakai ki he Tahatū

Sio 'i he ngaahi vitiō kehekehe fekau'aki mo e ngaahi ngāue': tahatu.govt.nz/work/explore-career-ideas
Vakai ki he ngaahi faingamālie ako' mo e ako ngāue': tahatu.govt.nz/study-and-training
Vakai ki he ngaahi founa kole ngāue': tahatu.govt.nz/work/applying-for-a-job

Ko hoku ngaahi manako

Fakakaukau ki he ngaahi me'a 'oku' ke manako ai 'i he ako', 'i he ngāue'anga' pe 'i ho taimi 'ataa', pea pehē ki ha ngaahi ngāue na'a' ke lau pe fanongo ai.

Fakamahino'i mai 'i he ngaahi fakamatala 'i lalo' 'a e ngāue'anga 'oku' ke faka'amu ke ke ngāue ai 'i he kaha'u'. Kuo 'osi 'oatu ha ngaahi ngāue 'i he ngaahi mala'e ngāue takitaha, pe ko ho'o vakai ki he konga 'o e uepisaiti 'a e Tahatū Career Navigator 'oku 'iloa ko e the Work Mahi ki ha ngaahi faingamālie ngāue kehe.

Ngāue'anga

Ngaahi ngāue

'Ikai

'Ikai
fakapapau'i

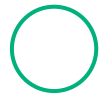
'Ikai
keu 'ilo

Mahalo
pē

'Io

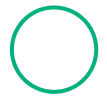
Ko hono tokangaekina 'a e mo'uilelei' mo hono tauhi 'o e fanga monumanu'

Tokotaha tokoni ki he toketā 'o e fanga monumanu', tokotaha tauhi 'o e fanga monumanu', toketā ki he fanga monumanu', tokotaha mataotao ki he fanga monumanu'

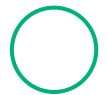
'Aati, mītia mo e tisaini'

Faiongoongo, tu'uaki, pule ngāue, tokotaha fakatekinikale ki he 'ata' mo e le'o', kau musika, kau 'ētita ki he filimi' mo e vitioo'

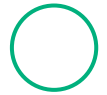
Pisinisi

Pule lahi ki he ngāue', tokotaha fale'i ki hono fakalele 'o e ngāue'anga', 'ōfisa 'oku' ne hū mai 'a e ngaahi fiema'u/naunau ki he ngāue'anga', tokotaha ngāue fakasekelitali

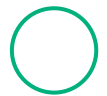
Ngāue Langa Fakalakalaka

'Ākiteki, tokotaha tufunga, faka'uli fōkilifi, 'inisipēkita ki he ngaahi langa', tokotaha ngāue ki he ngaahi laine 'uhila'

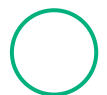
Komiuniti' mo e ako'

Faiako, tauhi laipeli, tokotaha ngāue ki he ngaahi fiema'u fakasōsiale' pe 'oku 'iloa ko e Social Worker, tokoni ki he kau faiako', faiako 'i he ngaahi ako mā'olunga ange', tokotaha uku, faiako sipoti, tokotaha sipoti

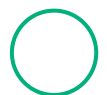
Kau mataotao 'oku nau fokotu'utu'u, fo'u mo hono sivi'i 'o e ngaahi mīsini', fale pe ngāue kehe pē, tekinolosia' mo hono tokangaekina

Kau mataotao 'oku nau fokotu'utu'u, fo'u mo tokanga'i 'a e ngaahi hala', hala fakakavakava' mo e ngaahi fakatafenga vai lalahi', tokotaha ngāue faka'uhila ki he ngaahi me'alele', tokotaha mataotao ki he ngaahi kemikale', tokotaha mataotao ki he ngaahi lōpoti', tokotaha mataotao ki he 'ōseni'

Faama, toutai, vaotātā mo e keli koloa'

Tokotaha tauhi 'o ha paaka pe vaotā, tokotaha mataotao ki he ngaahi 'akau', kau vili, 'ōfisa toutai, tokotaha fakasanisani ki he ngaahi ngoue', tokotaha pule ki he ngaahi vaotaa'

Ko hoku ngaahi manako

Ngāue'anga
Ngaahi ngāue

'Ikai 'Ikai fakapapau'i 'Ikai keu 'ilo Mahalo pē 'Io

'Akauniteni mo e tauhi pa'anga

'Akauniteni mo e tauhi tohi, tokotaha mataotao ki he fale'i fakapa'anga', tokotaha fakatotolo ki he ngaahi faihia fakapa'anga', tokotaha fakafofonga ma'a e pangikee', tokotaha ngāue mei he pangikee'

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Pule'anga', lao' mo e malu'

Loea, pule fakavahe, 'ōfisa melino (polisi), pule ki hono tauhi 'o e lao', 'ōfisa ki he ngaahi koloa hū mai'

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Mo'uilelei'

Tokotaha fuofua ngāue ki ha fakahaofi mo'ui, tokotaha fale'i, toketā nifo, toketā matatotao ki he telinga', toketā mataotao ki he kanisaa', tokotaha ngāue tokoni

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Tokotaha tu'uaki, kau ngāue ki he taki mamata' mo e folau 'eve'eva'

Tokotaha ngāue fakatautuki, pule kuki, fakafofonga ki he kau ngāue talitali kakai', pule hōtele, kau ngāue ngaahi 'ulu pe kosi 'ulu, kau fotofota, kau tā tatau

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Tokotaha ngāue fakatekinikale ki he komipiuta'

Tokotaha ngāue fakapolokalama fakakomipiuta, 'ākiteki, tokotaha 'oku' ne fa'u 'a e ngaahi uepisaiti', tokotaha 'oku' ne tesi 'a e ngaahi polokalama fakakomipiuta'

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Ngaahi ngāue'anga ngaahi 'anga koloa'

Tokotaha ngaahi ukamea, tokotaha ngaahi kapineti, tokotaha ngāue mo e ngaahi lau'i ukamea', tokotaha ngāue mo e ngaahi pelesitiki', tokotaha fo'u vaka, tokotaha hū koloa 'a ha kautaha, tokotaha makēniki tīsolo

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Saienisi

Tokotaha saienisi mataotao ki he ngaahi me'a mo'ui', tokotaha saienisi mataotao ki he ngaahi ngāue fakalao', tokotaha ngāue sioloki, tokotaha saienisi mataotao ki he ngaahi fa'unga 'o e ngaahi me'a mo'ui', tokotaha saienisi mataotao ki he 'ātakai', tokotaha 'oku ngāue ki he ngaahi kemikale'

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Fefononga'aki' mo e ngaahi naunau/fiema'u'

Pailate vakapuna, 'eikivaka, faka'uli loli, tokotaha tiliva/fetuku koloa, kau ngāue 'oku nau tokanga'i 'a e tō mo e puna 'a e ngaahi vakapuna', tokotaha faiako faka'uli

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Ko e Ngaaghi ngāue 'oku ou faka'amu ki ai'

Ngaahi ngāue 'oku ou manako ai

Mei' he ngaahi ngāue kuo' ke tiki'i mei' he ngaahi ngāue'anga' 'oku' ke manako 'aupito ki ai', pe manako ki ai', fili'i 'a e fo'i tolu 'oku' ke manako taha ki ai'.

1. Ngāue'anga':
Ngaahi ngāue':

2. Ngāue'anga':
Ngaahi ngāue':

3. Ngāue'anga':
Ngaahi ngāue':

Ngaahi ngāue 'oku 'IKAI ke u tokanga ki ai!

Mei' he ngaahi ngāue kuo' ke tiki'i ki ai 'a e 'ikai manako ki ai', hiki'i hifo 'i lalo 'a e 'uhinga 'oku 'ikai ai te ke fie fai kinautolu'.

Kapau 'oku' ke to e fie 'ilo fekau'aki mo e ngaahi faingamālie ngāue 'oku' ke faka'amu ki ai', fakakakato leva 'a e ngaahi fehu'i' oku hā atu 'i he uepisaiti 'a e Tahatū.

tahatu.govt.nz/get-inspired/interest-quiz

Ko e ngāue 'oku ou sai'ia taha ai'

Kapau te u hoko ko ha

Ngaahi me'a te u ala fai'

Ngaahi me'a te u ala fai'

Ngaahi me'a te u ala fai'

Ngaahi me'a te u ala fai'

Ngaahi me'a te u ala fai'

Ngaahi me'a te u ala fai'

Ke u hoko 'o ngāue ko ha

Ngaahi me'a te u ala fai'

'Oku fiema'u ke u ma'u 'a e ngaahi tohi fakamo'oni
ako ko 'eni'

'Oku fiema'u ke u fakatupulekina 'a e ngaahi 'ilo/
lava me'a ko 'eni'

Kuo pau ke u lava'i lelei 'a e ngaahi lēsoni ko 'eni'

Ko hoku taimi

Vakai'i he taimi' ni 'a e founa 'oku' ke fakamoleki ki ai ho taimi'.
'E anga fēfē ke ke faka'aonga'i lelei ange ia?

'Oku 'i ai 'a e houa 'e 168 'i he uike (houa 'e 24 x 'aho 'e 7). 'I he tēpile', fika'i 'a e lahi 'o e houa 'oku' ke fakamoleki 'i he fo'i fatongia takitaha 'i ha uike anga maheni. Pea ' ke tā leva 'i lalo' ha pā kalafi (bar graph) ke hā ai 'a e ngaahi fakamatala' ni.

Fatongia	Houa
Ngāue 'i he tuku 'a e ako'	
Ngāue faka'api	
Ngaahi fatongia ki he komiunitii', siasi', 'ulungaanga fakafonua'	
Tō'onga faka'aho', 'o hangē ko e kaukau, mā'u me'atokoni, fefononga'aki	
Ngaahi manako', 'o hangē ko e sipoti, va'inga, mūsika	
Mālōloo', 'o hangē ko e, feohi mo e ngaahi kaungāme'a'	
Ako', kau ki ai 'a e ako 'i 'api	
Mohe	
Fakakātoa	168

Fa'u leva ha kalafi (bar graph) 'o ho'o ngaahi houa', ke ke sio ai ki he tu'unga ho uike'.

Ko hoku uike

Ngāue - 'i he tuku 'a e ako'
Ngāue faka'api'
Komiunitii'
Tō'onga faka'aho'
Ngaahi manako'
Mālōloo'
Ako'
Mohe'

Taimi' 'i he houa 0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Ko 'eku ngaahi fili'

Hili ko ia ho'o feinga ke ke 'ilo'i koe' mo e ngaahi faingamālie kehekehe', kuo' ke hanga atu leva ke ke fakahoko ha ngaahi faitu'utu'uni lelei.

Manatu'i, 'oku 'ikai ko 'ene tu'u' eni 'o ta'engata, fai pē 'a e me'a 'oku totonu' ki he taimi ni'. Te ke ala fai ha ngaahi tu'utu'uni fo'ou fekau'aki mo ho'o halanga fakangāue' lolotonga ho'o mo'ui' 'i ha'o liliu 'a ho'o fakakaukau', liliu ho'o ngaahi palani', mo tupulekina fakaekoe.

1. Ko ia ai, ko e hā 'a e fili hoko 'oku fiema'u ke u fai? 'O hangē ko 'eni', 'Oku fiema'u ke u fili 'a e polokalama ako ke u fai 'i he ta'u kaha'u'.

2. Ko e hā 'a e ngaahi faingamālie kehekehe 'oku ou feinga fili mei ai? 'O hangē ko 'eni', ako ki ha mata'itohi 'enisinia pe kamata 'i ha polokalama ako ngāue 'i he tafa'aki ki he 'akau fua' (horticulture).

3. Ko fē 'a e faingamālie 'oku fe'unga mo e tu'unga 'o 'eku 'ilo', ngaahi me'a 'oku ou fakamahu'inga'i' (values), ngaahi manako' mo e tō'onga mo'ui? Talanoa ki ai mo ha kakai 'oku nau 'ilo koe', kuo nau fou 'i ha taukei tatau pe fakahoko 'a e ngaahi faitu'utu'uni tatau.

4. 'I he taimi ni', tau pehē pē kuo' ke fili 'a e taha 'o e ngaahi faingamālie'. Fehu'i angē kiate koe, ko e hā 'a 'eku ongo'i ki he 'eku faitu'utu'uni? 'Oku ou longomo'ui, hoha'a, fiefia, loto mamahi, ongo'i tau'atāina? 'E anga fēfē ha fakakaukau mai 'a ha nī'hi kehe ki he 'eku tu'utu'uni kuo fai?

5. 'I he taimi ni' fakakaukau angē kuo' ke fili 'a e taha 'o ho'o ngaahi faingamālie kehe' pea' ke 'eke kiate koe 'a e ngaahi fehu'i tatau.

6. 'I ho'o sio ki he fakamatala kuo' ke tănaki' mo e fakakaukau kuo' ke fai', lototo'a ke ke fili 'a e taha 'o ho'o ngaahi fili'.

Ko hoku kaha'u

Tohi'i hifo 'a ho'o ngaahi taumu'a', 'o sitepu
'e taha 'i he taimi, kamata 'i lalo.

Ko 'eku taumu'a taimi lōloa'

Ko 'eku taumu'a taimi lōloa'!

Taumu'a taimi nounou'

Sitepu 'uluaki'

Ki ha ngaahi fakaikiiki:
[tahatu.govt.nz/plan-your-future/acting-on-your-career-decision/
take-action-on-your-career-decision](https://tahatu.govt.nz/plan-your-future/acting-on-your-career-decision/take-action-on-your-career-decision)

Ko 'eku palani'

Tohi'i 'a ho'o ngaahi taumu'a', mo e founa mo e taimi te ke fakakakato ai kinautolu'.

Ko e hā?

Ko 'eku ngaahi misi' mo e ngaahi taumu'a'

'I he a'u ki he taimi fē

'E fēfē kapau?

Ngaahi pole'

'I he a'u ki he taimi fē

Founa?

Ngaahi sitepu ke ngāue'i

'I he a'u ki he taimi fē

Ko hai?

Ko hai 'e tokoni atu? 'E malava pē ki ha fāmili, tokotaha fale'i fakangāue, faiako, faiako pule, tokotaha fale'i, pe taki fakalotu ke tokoni atu

'I he a'u ki he taimi fē

Ko 'etau palani'

'Oku tu'u tafa'aki 'a e ngaahi mātu'a tauhi fānau' ke nau fakalotolahi'i koe 'i ho'ō fononga 'i ho halanga fakangāue'. Tohi'i ho ngaahi taumu'a', mo e founga te mou fakakakato fakataha ai kinautolu'.

Ko e hā?

Ko 'eku ngaahi misi' mo e ngaahi taumu'a'

'I he a'u ki he taimi fē

'E fēfē kapau?

Ngaahi pole'

'I he a'u ki he taimi fē

Founga?

Ngaahi sitepu ke ngāue'i

'I he a'u ki he taimi fē

Ko hai?

Ko hai 'e tokoni atu? 'E malava pē ki ha fāmili, tokotaha fale'i fakangāue, faiako, faiako pule, tokotaha fale'i, pe taki fakalotu ke tokoni atu

'I he a'u ki he taimi fē

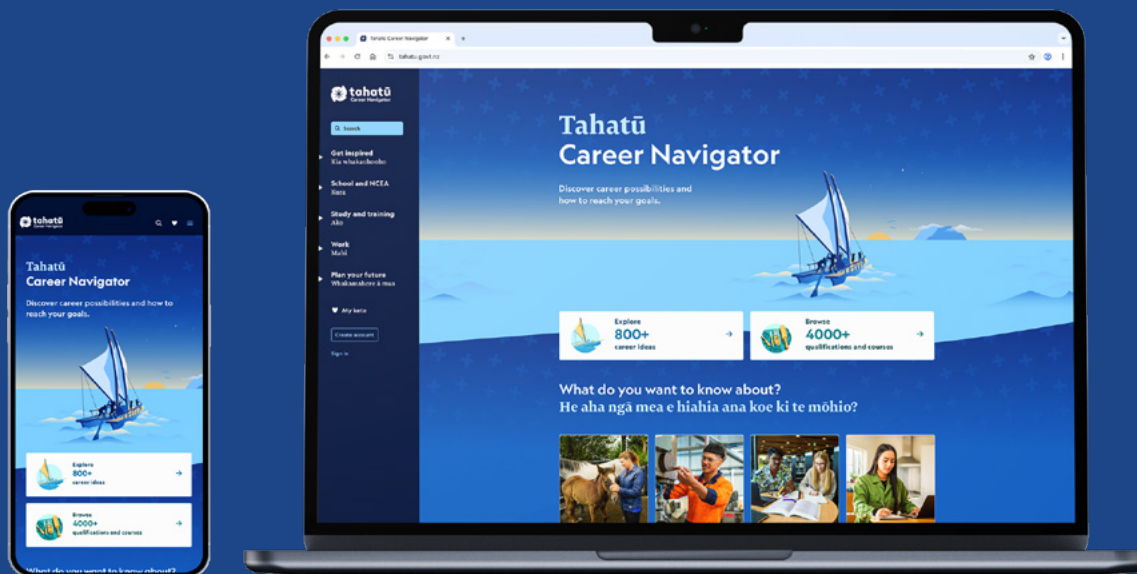
Ko 'eku ngaahi fakamatala'

Take action

Ngāue ki ai

Fakapapau'i 'a e ngāue 'oku' ke loto ke fakahoko he kaha'u'

Vakai ki he uepisaiti **tahatu.govt.nz** ki ha ngaahi fakaikiiki 'o ha ngaahi founga te ke a'usia ai 'a e ngaahi taumu'a ngāue ko 'eni'.

Vakai'i 'a e ngaahi faingamālie ngāue'

Vakai'i lelei 'a e ngaahi faingamālie ngāue 'e lau ngeau kuo hā atu 'i he ngaahi vitioo'.

Vakai'i 'a e ngaahi faka'ilonga ako mo e ngaahi polokalama ako mo e ako ngāue'

Kumi ki he ngaahi polokalama ako mo e ako ngāue' fakatatau ki he ngāue 'oku' ke faka'amu ki ai'.

Faka'aonga'i 'a e ngaahi tokoni mo e faingamālie kotoa pē

Fakakakato 'a e ngaahi fehu'i' pea fakapapau'i 'a e ngāue'anga 'oku' ke fie ngāue ai'.

Ma'u ha fale'i

Ngāue'aki 'emau ngaahi fakahinohino' ke tokoni ki ho'o kumi ngāue', 'o kau ai 'emau fakatātā ki ha CV 'oku kau ai 'a e hisitōlia 'o e ako' mo e ngāue'.

Fakamālō atu ki ho'o fakakakato 'a e pepa ngāue ki he kau ako' 'oku 'iloa ko e Career Malaga

Ngāue'aki ma'u pē 'a e pepa ngāue' ke tokoni ki ho'o feinga mo kumi ngāue 'i he kaha'u'. Talamonū atu ki he ngaahi feinga ngāue ki he kaha'u'.

Published by the Tertiary Education Commission

PO Box 27-048, Wellington 6141

Permission is granted to reproduce this document in whole or part for non-commercial career development purposes, when the source is acknowledged.

Except as permitted under the Copyright Act 1994 or any copyright licence, no part of this work may be reproduced for other purposes without the permission of the Tertiary Education Commission.

This document is available for download from tahatu.govt.nz.

CS 113/07/18

ISBN 978-0-473-36882-1